

Смарагдового міста», де казкові герої йдуть описаним автором маршрутом, який можна відтворити у вигляді топографічного диктанту, використовуючи отримані знання.

Домашнє завдання включає в себе творчий підхід: учні на свій розсуд можуть поповнювати існуючі фрейми, підбираючи художнє слово, фото, малюнки до наступної теми або до вже вивченого матеріалу.

**Висновки.** Використання художнього слова як засобу кращого запам'ятовування інформації особливо важливе для сугестопедичного навчання на

всіх стадіях його організації, оскільки йому притаманний як психотерапевтичний, так і педагогічний ефект. Географічні образи, якщо вони пов'язані з художнім, яскравим описом, викликають пізнавальний інтерес і тим самим сприяють більш глибокому розумінню вивчених об'єктів та явищ.

Завдання подальших досліджень полягає у доведенні ефективності використання сугестопедичних методів при викладанні географії в школі.

**Рецензент – кандидат географічних наук,  
професор О.О. Жемеров**

### Література:

1. Алексеева М.М. Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников: Учеб. пособ. для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / М.М. Алексеева, Б.И. Яшина. – М.: Изд. Центр «Академия», 2000. – 400 с.
2. Гайворонська Н.В. Художнє слово на уроках – запорука успіху вивчення географії / Н.В. Гайворонська // Географія. – 2005. – № 13-14. – С. 34-36.
3. Камаева В.А. Использование художественной литературы на уроках географии в VII классе / В.А. Камаева // География в школе. – 1996. – № 6. – С. 17-18.
4. Лозанов Г. Кратка характеристика сугестопедичного направление в педагогиката. Сугестопедията – експериментами метод на сугестологията / Г. Лозанов // Сугестология. – София: Наука и искусство, 1971. – С. 266-361.
5. Пальчевський С.С. Сугестопедагогіка: новітні освітні технології / С.С. Пальчевський. – К.: Кондор, 2005. – 352 с.
6. Пальчевський С.С. Сугестопедична технологія на уроках географії / С.С. Пальчевський // Географія та основи економіки в школі. – 2006. - № 4. – С. 43-47.
7. Росеев В.Ф. Стихи на уроках географии / В.Ф. Росеев // География в школе. – 1996. – № 6. – С. 47-48.
8. Салімон В.М. Застосування фреймів при викладанні географії з використанням сугестопедичної технології навчання / В.М. Салімон // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. праць. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. – Вип.13. – С. 86-89.
9. Салімон В.М. Новітні методи викладання географії на основі ультрапедагогічної концепції навчання / В.М. Салімон // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. праць. – К: Ін-т передових технологій, 2009. – Вип. 9. – С. 211-217.

УДК 37.016 : 91

**Н.В. Свір**

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна



## ДЕРЖАВНА ПІДСУМКОВА АТЕСТАЦІЯ З ГЕОГРАФІЇ ЯК ПІДГОТОВКА АБІТУРІЄНТІВ ДО ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Стаття присвячена впровадженню державної підсумкової атестації (ДПА) та зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) з географії. Актуальність цього питання впливає з вимог модернізації навчального процесу на основі європейських стандартів якості освіти. Розглядається необхідність ознайомлення учителів географії та учнів із загальними принципами тестування, особливостями його застосування як під час ДПА і ЗНО, так і у навчальному процесі.

**Ключові слова:** географія, державна підсумкова атестація, зовнішнє незалежне оцінювання, тест, якість освіти, навчальні досягнення.

Н.В. Свир

**ГОСУДАРСТВЕННАЯ ИТОГОВАЯ АТТЕСТАЦИЯ ПО ГЕОГРАФИИ КАК ПОДГОТОВКА АБИТУРИЕНТОВ К ВНЕШНЕМУ НЕЗАВИСИМОМУ ОЦЕНИВАНИЮ**

Статья посвящена внедрению государственной итоговой аттестации (ГИА) и внешнего независимого оценивания (ВНО) по географии. Актуальность этого вопроса вытекает из требований модернизации учебного процесса на основе европейских стандартов качества образования. Рассматривается необходимость ознакомления учителей географии и учащихся с общими принципами тестирования, особенностями его применения как при ГИА и ВНО, так и в учебном процессе.

**Ключевые слова:** география, государственная итоговая аттестация, внешнее независимое оценивание, тест, качество образования, учебные достижения.

N. Svir

**STATE FINAL ATTESTATION IN GEOGRAPHY AS PREPARATION OF PUPILS FOR INDEPENDENT EXTERNAL EVALUATION**

The article is devoted to the implementation of the state final attestation (SFA) and the independent external evaluation (IEE) in geography. The relevance of this issue stems from the requirements of educational process modernization based on the European standards of education quality. The need to familiarize teachers of geography and pupils with general principles of the test, the details of its application both in SFA and IEE, as well as in the educational process has been considered.

**Keywords:** geography, state final attestation, independent external evaluation, test, educational quality, educational achievements.

**Вступ.** Підвищення якості освіти є важливим для будь-якої країни, але для України це актуальне і пріоритетне завдання. Однією з актуальних проблем забезпечення якості безперервної географічної освіти є якісне складання державної підсумкової атестації (ДПА) у середніх навчальних закладах та підготовка абітурієнтів до проходження зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) з географії.

**Вихідні передумови.** Запровадження ДПА і ЗНО спонукає фахівців у галузі освіти, в тому числі і географічної, уважно проаналізувати питання готовності школярів та абітурієнтів до тестової форми оцінювання навчальних досягнень. Що стосується географічної освіти, то питання підготовки і проведення іспитів у тестовій формі розглядали у своїх роботах такі фахівці, як Н. Бескова [1], Т. Гільберт [4], Н. Муніч [6], Т. Назаренко [7], О. Топузов [9], О. Шматько [10] та ін. У той же час, недостатньо висвітлені питання, пов'язані зі створенням і використанням тестових завдань картографічного змісту. Перш ніж вирішувати проблему готовності учнів до ДПА у тестовій формі, слід остаточно зняти всі питання щодо можливостей використання тестових завдань різної форми і когнітивних рівнів в освітньому процесі з географії.

**Метою** даної статті є дослідження особливостей використання тестових завдань в географічній освіті взагалі і як засобу діагностування навчальних досягнень з географії зокрема. Практичною основою дослідження є досвід створення посібника для підготовки до ДПА та ЗНО з географії, який покликаний допомогти школярам і абітурієнтам правильно організувати підготовку до проходження ЗНО з географії.

**Виклад основного матеріалу.** Метою ДПА з географії є виявлення рівня навчальних досягнень школярів за курс основної та старшої школи. Учні мають продемонструвати сформовані знання про географічну картину світу, які спираються на положення теорії взаємодії суспільства і природи, географічного поділу праці, на розкриття глобальних та

регіональних явищ і процесів; цілісне уявлення про навколишній світ. Відповіді випускників ґрунтуються на використанні планів типових характеристик географічних територій і об'єктів, матеріалів із засобів масової інформації та науково-популярної літератури. Такий підхід сприятиме актуалізації навчально-пізнавальної, комунікативної та інформаційної компетенцій школярів і поглиблюватиме загальнокультурні надбання старшокласників, а також сприятиме підготовці до ЗНО з географії.

Зовнішнє незалежне оцінювання — досить складне випробування, успішне проходження якого надає змогу продовжити навчання у престижному вищому навчальному закладі (ВНЗ) та здобути омріяну професію.

Використання збірників тестових завдань у форматі ЗНО [2, 3], які дозволяють відтворити умови, що наближені до реального тестування, допоможе абітурієнтам проаналізувати рівень своїх знань і вмінь, виявити сильні та слабкі сторони своєї підготовки, правильно розставити акценти у навчанні, випробувати себе і перевірити рівень готовності до вступу до ВНЗ.

На думку багатьох фахівців, географія має обмежені можливості використання тестів, оскільки оперує величезним фактичним матеріалом, що прив'язаний до певної точки, має досить усталену класифікацією об'єктів, понять і т. ін., широко використовує принципи аналізу й синтезу, має широкий спектр практичного застосування набутих знань. Таким чином, можна створити великий «банк тестових завдань», різноманітних за змістом і формою. Але саме тут виникає одна з проблем: за видимою легкістю складання тестових завдань географічного змісту криється небезпека припуститися помилок у разі ігнорування вимог тестології, які зведуть нанівець об'єктивні переваги тестів як форми діагностування навчальних досягнень учнів [8].

Найбільш складними виявляються тести, які потребують умінь аналізувати, порівнювати, пояснювати певний природний процес через встановлення

причинно-наслідкових зв'язків, обґрунтовувати свою думку, висловлювати оцінні судження, робити загальні висновки, висувати припущення та розуміти навчальний матеріал на рівні теорії, закону чи закономірності. Викликають труднощі у виконанні й завдання, які проілюстровані малюнком, схемою чи графіком, котрі являють собою певну наочну модель природного процесу, об'єкта чи явища [1].

Тестові завдання ДПА і ЗНО з географії є різними за формою, типом і рівнем складності. Зокрема вони включають тести з вибором однієї правильної відповіді з 4-х запропонованих; завдання на визначення відповідності; завдання, що містять сім варіантів відповідей, три з яких є правильними; тести відкритого типу.

Тестові завдання допомагають перевіряти:

- 1) предметні знання, уміння, картографічну компетентність (**завдання 1**);
- 2) просторову уяву – взаємне розміщення географічних об'єктів на карті, їх форми, співвідношення розмірів, напрямки руху тощо (**завдання 2**);
- 3) графічні образи, контури географічних об'єктів, їх розміщення на карті, вигляд об'єктів тощо (**завдання 3**);
- 4) географічні поняття (**завдання 4**);
- 5) аналіз причин і наслідків (**завдання 5**);
- 6) відповідність між географічними об'єктами чи явищами та їх назвами, характеристиками (**завдання 6**);
- 7) географічні задачі, які подаються у вигляді тестів відкритої форми з числовою відповіддю (**завдання 7**).

На тестуванні з географії вступник до ВНЗ повинен вільно орієнтуватися за фізичними, економічними і політико-адміністративними картами, володіти необхідними навичками роботи з планом,

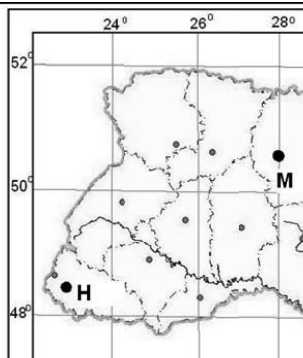
картою, глобусом, з цифровими, статистичними даними і графічним матеріалом.

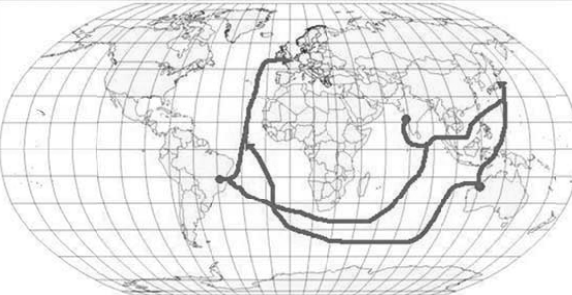
Та все ж використання тестових технологій у навчанні географії не лише сприятиме впровадженню сучасних систем оцінювання навчальних досягнень, а й стане в нагоді у повсякденній роботі викладача, адже тести - прості у застосуванні, значно економлять час при проведенні опитування, дозволяють використовувати їх на різних етапах навчання, виконують не лише функцію контролю за якістю знань, а й дидактичні функції.

Серед великої кількості безсумнівних переваг тестових технологій виділимо дві, які визначають доцільність їх широкого (але не безальтернативного) використання. По-перше, це можливість охопити максимально широке коло питань в умовах обмеженості часу; по-друге, це об'єктивність (а при відповідному технічному забезпеченні – і автоматизація) оцінювання [4].

**Висновки.** За умови систематичної роботи з використанням тестових технологій підготовка учнів до складання ДПА, а абітурієнтів - до ЗНО з географії не повинна викликати нездоланих труднощів. Майбутніх студентів треба зорієнтувати на те, що кращі результати матиме той, хто добре знає предмет, має навички у розв'язанні тестів різних форм. Краще впоратися із тестовими завданнями зможе учень, який засвоїв матеріал шкільної програми з географії, має навички роботи із джерелами географічних знань, вміє аналізувати, синтезувати, використовувати на практиці географічні знання, має уявлення про методи географічних досліджень.

Рецензент – кандидат географічних наук,  
професор О.О. Жемеров

<p><b>Завдання 1.</b> Визначте місцевий час у пункті <b>Н</b> (див. рис.), якщо в пункті <b>М</b> місцевий час складає у цей момент 10 годин 56 хвилин:</p> <p><b>А</b> 10 годин 36 хвилин  <b>Б</b> 11 годин 01 хвилина  <b>В</b> 10 годин 51 хвилина  <b>Г</b> 11 годин 16 хвилин</p>	
---	---

<p><b>Завдання 2.</b> Аналізуючи карту (див. рис.), визначте, які вантажі перевозять морським шляхом цими основними маршрутами:</p> <p><b>А</b> автомобілі  <b>Б</b> залізну руду  <b>В</b> зерно  <b>Г</b> нафту</p>	
---	--

**Завдання 3.** Визначте, які представники тваринного світу характерні для Антарктики:

			
<b>А</b>	<b>Б</b>	<b>В</b>	<b>Г</b>

**Завдання 4.** Визначте, яким терміном позначається поняття про переведення промислових підприємств (зокрема ВПК) на виробництво якісно нової продукції:

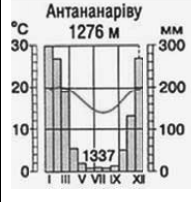
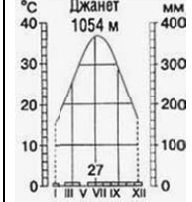
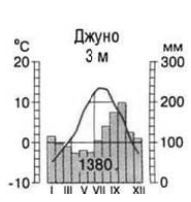
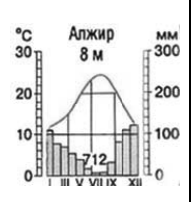
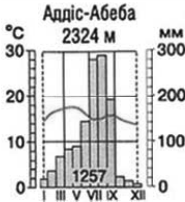
**А** кооперування  
**Б** конверсія  
**В** комбінування  
**Г** акціонування

**Завдання 5.** Укажіть причини, чому в Антарктиді клімат найхолодніший і найсуворіший на земній кулі:

- 1 географічне положення материка
- 2 материк віддалений від інших материків
- 3 материк омивається водами трьох океанів
- 4 материк має значну висоту над рівнем моря
- 5 на материк тривалий полярний день і тривала полярна ніч
- 6 на материк велике альbedo (до 90 %)
- 7 вплив холодних океанічних течій

**Завдання 6.** Установіть відповідність між типами клімату та кліматограмами:

**А** Субтропічний середземноморський клімат Північної півкулі  
**Б** Морський помірний клімат Північної півкулі  
**В** Субекваторіальний клімат Південної півкулі  
**Г** Тропічний пустельний клімат Північної півкулі

				
<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>

**Завдання 7.** Знайдіть на фрагменті топографічної карти умовний знак колодязя. Визначте абсолютну висоту (у метрах) точки, у якій розташований колодязь.

*Примітка:* Суцільні горизонталі проведені через 2,5 м



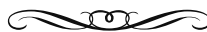
## Література:

1. Бескова Н. Шкільна географічна освіта у 2008/09 навчальному році / Н. Бескова, Г. Уварова // Географія та основи економіки в школі. — 2008. — № 7-8. — С. 2—8.
2. Географія: Експрес-підготовка / О.Є. Шматько, О.І. Грінченко, Н.В. Свір, Г.Д. Довгань. - К.: Літера ЛТД, 2014. — 288 с. — (Сер. «Зовнішнє незалежне оцінювання»).
3. Географія. Типові тестові завдання / Н.В. Свір. — К.: Літера ЛТД, 2014. — 128 с. — (Сер. «Зовнішнє незалежне оцінювання»).
4. Гільберт Т. Тестовий контроль з географії: переваги й недоліки / Т. Гільберт // Географія та основи економіки в школі. — 2008. — № 1. — С. 27—30.
5. Жемеров А.О. Тесты как одна из форм объективного контроля стандартов образования (на примере тестов по географии Харьковской области) / А.О. Жемеров // Джерело педагогічної майстерності. — 1996. - Вип. 13. Географ. — С. 28—31.
6. Муніч Н. Учителю географії про ЗНО / Н. Муніч // Краєзнавство. Географія. Туризм. — 2008. — № 3. — С.3—8.
7. Назаренко Т. Зовнішнє незалежне тестування / Т. Назаренко // Краєзнавство. Географія. Туризм. — 2006. — № 29—32. — С. 7—10.
8. Основи педагогічного оцінювання. Ч. 1. Теорія: Навч.-метод. та інформ.-довідкові матеріали для пед. працівників / За заг. ред. І. Булах. — К.: Майстер-клас, 2005. — 96 с.
9. Топузов О. Електронний педагогічний програмний засіб для підготовки учнів до зовнішнього незалежного оцінювання з географії / О. Топузов // Географія та основи економіки в школі. — 2008. — № 7. — С. 25—30.
10. Шматько О.Є. ЗНО—2009. Методичні умови забезпечення якісної підготовки учасників до тестування / О.Є. Шматько // Географія. — 2009. — № 1. — С. 2—6.

УДК 911.3

К.Ю. Сегида, А.А. Мельничук

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна



## ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ЕКСКУРСОЗНАВСТВО» ДЛЯ СТУДЕНТІВ ГЕОГРАФІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Запропоновано теоретико-методологічну концепцію вивчення курсу «Екскурсознавство» на спеціальності «Географія рекреації та туризму» у вищих навчальних закладах: розкрито сутність та мету курсу, об'єкт, предмет та завдання навчальної дисципліни, запропоновано розподіл навчального матеріалу та методологію викладення курсу, визначено основні компетентності студентів, що будуть набуті в процесі навчання.

**Ключові слова:** екскурсознавство, екскурсійна теорія, екскурсійна методика, екскурсійна практика, екскурсійна діяльність, екскурсійне обслуговування, туристсько-екскурсійна організація.

Е.Ю. Сегида, А.А. Мельничук

### ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРЕПОДАВАНИЯ КУРСА «ЭКСКУРСОВЕДЕНИЕ» ДЛЯ СТУДЕНТОВ ГЕОГРАФИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Предложена теоретико-методологическая концепция изучения курса «Экскурсоведение» на специальности «География рекреации и туризма» в высших учебных заведениях: раскрыта сущность и цель курса, объект, предмет и задания учебной дисциплины, предложены распределение учебного материала и методология преподавания курса, определены основные компетентности студентов, которые будут приобретены в процессе обучения.

**Ключевые слова:** экскурсоведение, экскурсионная теория, экскурсионная методика, экскурсионная практика, экскурсионная деятельность, экскурсионное обслуживание, туристско-экскурсионная организация.